

General Questionnaire for Ergonomic Assessment of Office Environment

Farnaz Hosseini Yarandi^{1,*}, Mahmood Golabchi², Farhang Shaafi³

¹ MSc in Project Management and Construction, Pars University of Architecture and Art, Tehran, Iran

² PhD Fellowship in Building Systems, Professor, Department of Project and Construction Management, University of Tehran, Tehran, Iran

³ PhD Fellowship in International Business, Grenoble-Alpes University, PhD in Business Administration, Bordeaux University, Department of Project and Construction Management, Pars University of Architecture and Art, Tehran, Iran

* **Corresponding Author:** Farnaz Hosseini Yarandi, Pars University of Architecture and Art, Tehran, Iran. Email: farnaz.hosseini.y@gmail.com

Abstract

Received: 16/07/2019

Accepted: 28/09/2019

How to Cite this Article:

Hosseini Yarandi F, Golabchi M, Shaafi F. General Questionnaire for Ergonomic Assessment of Office Environment. *J Occup Hyg Eng.* 2019; 6(3): 20-33. DOI: 10.52547/johe.6.3.20

Background and Objective: It is a widely held belief that the physical workplace environment exerts a profound effect on the health and performance of office employees. The assessment of administrative working environment can pave the way for the enhancement of ergonomic conditions of workplace environment. With this background in mind, the present study aimed to design a valid and psychometrically evaluated questionnaire for the assessment of administrative work environment.

Materials and Methods: Based on the theoretical foundations of ergonomics and the assessment of administrative work environment, a 22-item questionnaire for the evaluation of administrative workplace environment was designed. The face validity was evaluated by four experts and the content validity of the questionnaire (queries on necessity, relevance, clarity, and simplicity) was evaluated by 20 experts using the quantitative method (CVR and CVI). Thereafter, the questionnaire was administered to a total number of 203 employees of Iranian Gas Engineering and Development Company. Structural validity and reliability of the questionnaire were assessed by Cronbach's alpha coefficient using SPSS software (version 24), and confirmatory factor analysis was performed in AMOS software (version 24) evaluating AVE and CR indices.

Results: Based on the results of content validity, 21 questions were approved and 1 question was rejected. The mean content validity ratio and the mean content validity index were reported as 0.73 and 0.94, respectively. In addition, the results of the structural validity and reliability of the questionnaire demonstrated that confirmatory factor analysis fit indices were acceptable; moreover, Cronbach's alpha coefficient for the whole questionnaire was measured at 0.882 and AVE and CR indices were estimated at 0.57 and 0.96, respectively.

Conclusion: As evidenced by the obtained results, the newly developed 21-item questionnaire for administrative workplace environment assessment enjoys an appropriate validity and reliability to evaluate the conditions of the administrative workplace environment concerning ergonomics (engineering psychology dimension), and can be administered as an effective tool in related research.

Keywords: Assessment of the Administrative Workplace Environment; Ergonomics; Questionnaire; Validity and Reliability

پرسشنامه عمومی ارزیابی ارگونومیک محیط اداری

فرناز حسینی یارندی^{۱*}، محمود گلابچی^۲، فرهنگ شعفی^۳

^۱ کارشناس ارشد، مدیریت پروژه و ساخت، مؤسسه آموزش عالی معماری و هنر پارس، تهران، ایران
^۲ فوق دکتری، سیستم های ساختمانی، استاد، گروه مدیریت پروژه و مدیریت ساخت و ساز، دانشگاه تهران، تهران، ایران
^۳ فوق دکتری مدیریت کسب و کار بین الملل از دانشگاه گرونوبل آلپ فرانسه، دکترای مدیریت اجرایی از دانشگاه بوردو فرانسه، گروه مدیریت پروژه و ساخت، مؤسسه آموزش عالی معماری و هنر پارس، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: فرناز حسینی یارندی، مدیریت پروژه و ساخت، مؤسسه آموزش عالی معماری و هنر پارس، تهران، ایران.

ایمیل: farnaz.hosseini.y@gmail.com

چکیده

سابقه و هدف: شرایط فیزیکی محیط کار تأثیر زیادی بر سلامت کارمندان و کیفیت کاری آن‌ها دارد. در این ارتباط، سنجش شرایط محیط کاری اداری می‌تواند مبنایی مناسب برای بهبود شرایط ارگونومیک محیط کار کارمندان باشد. در این راستا، مطالعه حاضر با هدف طراحی و روان‌سنجی پرسشنامه‌ای معتبر به منظور سنجش محیط کاری اداری انجام شد.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۴/۲۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۰۷/۰۶

تمامی حقوق نشر برای دانشگاه علوم پزشکی همدان محفوظ است.

مواد و روش‌ها: با توجه به مبانی نظری ارگونومی و بررسی محیط اداری، پرسشنامه اولیه ۲۲ سؤالی سنجش محیط کاری اداری طراحی شد. روایی صوری این پرسشنامه به صورت کیفی توسط چهار نفر از خبرگان ارزیابی گشت و روایی محتوایی آن (بررسی سؤالات از نظر ضرورت، ارتباط، وضوح و سادگی) به روش کمی (CVR (Content Validity Ratio) و (CVI (Content Validity Index)) توسط ۲۰ نفر از خبرگان بررسی گردید. در ادامه، پرسشنامه به ۲۰۳ نفر از کارمندان اداری شرکت مهندسی و توسعه گاز ایران ارائه شد و روایی سازه‌ای و پایایی آن از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ توسط نرم‌افزار SPSS 24، تحلیل عاملی تأییدی توسط نرم‌افزار AMOS 24 و محاسبه شاخص‌های AVE (Average Variance Extracted) و CR (Composite Reliability) بررسی گردید.

یافته‌ها: براساس نتایج روایی محتوا، ۲۱ سؤال پرسشنامه تأیید شد و یک سؤال رد گردید. میانگین نسبت روایی محتوا و میانگین شاخص روایی محتوا به ترتیب معادل ۰/۷۳ و ۰/۹۴ برآورد شد. نتایج بررسی روایی سازه‌ای و پایایی پرسشنامه نیز نشان دادند که شاخص‌های برازش تحلیل عاملی تأییدی، قابل قبول است. در این مطالعه ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه معادل ۰/۸۸۲ به دست آمد و میزان شاخص‌های AVE و CR به ترتیب برابر با ۰/۵۷ و ۰/۹۶ گزارش گردید.

نتیجه‌گیری: پرسشنامه ۲۱ سؤالی سنجش محیط کاری اداری از روایی (صوری، محتوایی و سازه‌ای) و پایایی مناسبی برای ارزیابی شرایط محیط کاری اداری از نظر ارگونومی (بعد روان‌شناسی مهندسی) برخوردار بوده و می‌تواند ابزاری کارآمد برای پژوهش‌های مرتبط باشد.

واژگان کلیدی: ارگونومی؛ پرسشنامه؛ روایی و پایایی؛ سنجش محیط کاری اداری

مقدمه

غیبت‌ها در محیط کار، بیماری‌ها و اختلالات اسکلتی-عضلانی می‌باشند [۱]. این ناراحتی‌ها ممکن است ناشی از طراحی ضعیف ارگونومیک، استفاده طولانی مدت از رایانه، موقعیت‌های ناخوشایند، محیط روحی و اجتماعی و نیازهای کار بالا باشند [۲]. در حقیقت، شیوع اختلالات اسکلتی-عضلانی در محیط‌های کاری با دلایل ارگونومیک محیط کار، ارتباطی مستقیم دارد [۳]. ارگونومی به مفهوم تطابق و سازگاری محیط کار، ابزار

مهم‌ترین اولویت در هر سازمانی، صیانت و نگهداری نیروی کار می‌باشد [۴]. ارگونومی می‌تواند از استراتژی تجاری شرکت برای حمایت از رقابت استفاده کند [۵]. بر خلاف تصور عمومی در مورد آسان بودن کارهای اداری، شیوع بیماری‌های شغلی و در رأس آن‌ها عوارض و بیماری‌های اسکلتی-عضلانی منجر به غیبت از کار در کارهای اداری بسیار شایع می‌باشد. بررسی‌ها نشان می‌دهند که علت بیش از نیمی از

اینکه تاکنون ابزاری مختص سنجش محیط کاری (که تمامی ابعاد موجود را بسنجد و روا و پایا باشد) طراحی نشده است، در پژوهش حاضر به این امر پرداخته شد.

مواد و روش‌ها

مطالعه حاضر که از نوع ساخت ابزار است، در سال ۱۳۹۷ با حمایت شرکت مهندسی و توسعه گاز ایران انجام شد. جامعه آماری این پژوهش را کلیه کارمندان اداری شاغل در پروژه‌های شرکت مهندسی و توسعه گاز ایران (واقع در شش ساختمان در شهر تهران) تشکیل دادند که تعداد آن‌ها ۴۳۰ نفر (۹۳ زن و ۳۳۷ مرد) بود. شایان ذکر است که حجم نمونه با استفاده از فرمول شارل کوکران معادل ۲۰۳ نفر محاسبه گردید.

Kline (۱۹۹۰) بر این باور است که تعیین حداقل حجم نمونه لازم برای گردآوری داده‌های مربوط به مدل‌یابی معادلات ساختاری بسیار بااهمیت می‌باشد. همچنین Kline (۲۰۱۰) معتقد است که در تحلیل عاملی اکتشافی، برای هر متغیر ۱۰ یا ۲۰ نمونه مورد نیاز می‌باشد؛ اما حداقل حجم نمونه معادل ۲۰۰ مورد قابل دفاع است. Shah و Goldstein (۲۰۰۶) و Kline (۲۰۱۰) بر این باور هستند که حداقل حجم نمونه در تحلیل عاملی تأییدی براساس عامل‌ها تعیین می‌شود؛ نه بر مبنای متغیرها. حجم نمونه توصیه‌شده برای تحلیل عاملی تأییدی، حدود ۲۰۰ نمونه برای ۱۰ عامل توصیه شده است [۱۳].

در این راستا، Loehlin (۱۹۹۲) پیشنهاد نموده است که حجم نمونه حداقل باید ۱۰۰ و ترجیحاً ۲۰۰ مورد باشد. اگر تعداد متغیرها از ۱۰ بیشتر باشد، حجم نمونه کمتر از ۲۰۰ اغلب باعث می‌شود که برآورد پارامترها، ناپایدار بوده و آزمون‌های مورد استفاده برای آزمون تفاوت آماری، توان لازم را نداشته باشد [۱۴].

با توجه به موارد مطرح‌شده می‌توان گفت که حجم نمونه مورد نظر در پژوهش حاضر قابل اطمینان و مورد پذیرش است. در این مطالعه روش نمونه‌گیری اتخاذشده در هر ساختمان به‌صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده بود.

در پژوهش حاضر ابتدا با توجه به متون مربوط به ارگونومی و عوامل تأثیرگذار بر محیط کاری اداری، بررسی پرسشنامه تأثیر طراحی محیط کار بر بهره‌وری کارکنان (Impact of Office Design on Employees' Productivity) تألیف حامید و امجد در سال ۲۰۰۹ و همچنین بررسی میدانی محیط کاری کارمندان اداری به طراحی پرسشنامه اولیه ۲۲ سؤالی سنجش محیط کاری اداری پرداخته شد [۱۳].

۱۵ سؤال از این ۲۲ سؤال برگرفته از پرسشنامه تأثیر طراحی محیط کار بر بهره‌وری کارکنان (که نسخه فارسی آن در سال ۱۳۹۵ توسط ذاکریان و همکاران تدوین شد و پس از بررسی روایی صوری توسط هفت نفر از اساتید ارگونومی و بهداشت حرفه‌ای، روایی محتوایی آن توسط ۱۰ کارمند بانک مورد بررسی و تأیید قرار گرفت و به اجرا درآمد) می‌باشد.

کار و شرایط کار با توانایی‌های جسمی و روانی انسان‌ها می‌باشد [۱]. در حقیقت ارگونومی، علم و عمل طراحی مشاغل و محل کار برای مطابقت با توانایی‌ها و محدودیت‌های بدن انسان است [۶].

ابعاد ارگونومی عبارت هستند از: فیزیولوژی کار (Work Physiology)، بیومکانیک شغلی (Job Biomechanics)، روان‌شناسی مهندسی (Engineering Psychology) و آنتروپومتری (Anthropometry) [۷]. روان‌شناسی مهندسی نیز عبارت است از پرداختن به فاکتورهای محیطی فیزیکی و شیمیایی مانند سر و صدا، ارتعاش، روشنایی، آب و هوا و مواد شیمیایی که می‌توانند بر ایمنی، سلامتی و آسایش افراد تأثیر بگذارند [۷]؛ از این رو بررسی ارگونومی محیط کار از طریق سنجش فاکتورهای محیطی فیزیکی و شیمیایی محل کار، مربوط به بعد روان‌شناسی مهندسی می‌باشد.

عوامل مختلف محیطی بر کیفیت محیط کاری و همچنین بر عملکرد کارمندان تأثیرگذار هستند که شامل: مبلمان اداری، دما، نور و سر و صدا می‌باشند که مبلمان اداری شامل: میز، کمد، صندلی و سایر وسایل اداری است. ارگونومیک بودن مبلمان اهمیت بسیاری دارد؛ زیرا کارکنان باید تمام مدتی را که در محل کار حضور دارند، با آن‌ها مواجه شوند [۸]. از سوی دیگر، امروزه یافتن دفتر کار بدون کامپیوتر تقریباً غیرممکن است. مطالعات نشان داده‌اند که تابش خیره‌کننده صفحه مانیتور و پوسچر نامناسب هنگام کار با کامپیوتر موجب خستگی چشم و آسیب‌رسیدن بیش از حد به گردن، انگشت‌ها و مچ دست می‌شود [۹]؛ از این رو، ارزیابی ارگونومیکی ایستگاه‌های کاری در محیط‌های اداری اهمیت به‌سزایی دارد و از آنجایی که ارزیابی میدانی و نرم‌افزاری ارگونومی محیط کار به هزینه و زمان بسیار بیشتری نسبت به خودارزیابی کارمندان از طریق پرسشنامه نیاز دارد، لزوم ساخت ابزاری جامع، روا و پایا برای سنجش محیط کار روشن می‌باشد.

پیش از این تلاش‌هایی برای ساخت ابزاری مناسب جهت ارزیابی حوزه‌های مختلف ارگونومی و ایستگاه‌های کاری و نیز بررسی روایی و پایایی این ابزار انجام شده است؛ به‌عنوان مثال، کیونانی و همکاران (۱۳۹۷) پرسشنامه‌ای را به‌منظور سنجش میزان رضایتمندی از صندلی اداری طراحی کردند و به این نتیجه رسیدند که این پرسشنامه ۳۴ سؤالی، روایی و پایایی قابل‌قبولی دارد [۱۰].

علاوه‌براین، حامید و امجد در سال ۲۰۰۹ پرسشنامه‌ای را به‌منظور سنجش تأثیر ارگونومی بر بهره‌وری کارکنان طراحی نمودند [۱۱]. ذاکریان و همکاران نیز در سال ۱۳۹۴، نسخه فارسی این پرسشنامه را تدوین کردند و روایی و پایایی آن را مورد سنجش قرار دادند [۱۲].

از آنجایی که این پرسشنامه، دو متغیری بوده و تنها به بررسی ایستگاه کاری اداری اختصاص ندارد، همچنین با توجه به

ضرورت برای هر سؤال براساس CVR از طریق رابطه زیر محاسبه شد:

$$CVR = \frac{n_E - \frac{N}{2}}{\frac{N}{2}}$$

در این رابطه n_E تعداد متخصصانی است که به گزینه "ضروری" پاسخ داده‌اند و N تعداد کل متخصصان می‌باشد. اگر مقدار محاسبه شده از مقدار جدول بزرگتر باشد، اعتبار محتوای آن متغیر پذیرفته می‌شود [۱۵].

باید توجه داشت که تفسیر مقدار CVR مورد پذیرش، متناظر با تعداد افراد است که در جدول ۱ قابل مشاهده می‌باشد.

با توجه به جدول ۱ و تعداد پانل متخصصان که ۲۰ نفر بودند، ملاک محاسبه CVR در این پژوهش معادل ۰/۴۲ می‌باشد. معیاری که برای پذیرش سؤالات در نظر گرفته شده است، به شرح زیر می‌باشد.

الف. پذیرش بی‌قید و شرط سؤال در صورتی که مقدار CVR آن مساوی یا بیشتر از ۰/۴۲ باشد.

ب. پذیرش سؤال در صورتی که مقدار CVR آن بین ۰ و ۰/۴۲ و میانگین عددی قضاوت‌ها مساوی یا بیشتر از ۱/۵ باشد. این مقدار نشان‌دهنده آن است که بیش از نیمی از افراد اعضای پانل، گزینه "کاملاً ضروری" یا "مفید" را انتخاب کرده‌اند.

ج. رد سؤال در صورتی که مقدار CVR آن کمتر از صفر و میانگین عددی قضاوت‌ها کمتر از ۱/۵ باشد. این CVR بدان معنا است که کمتر از نیمی از افراد گزینه "کاملاً ضروری" یا "مفید" را انتخاب کرده‌اند و میانگین عددی قضاوت‌ها به گزینه "غیرضروری" نزدیک‌تر می‌باشد [۱۵].

جدول ۱: حداقل مقدار CVR قابل قبول براساس تعداد متخصصان

تعداد افراد پانل متخصصان	حداقل مقدار روایی
۵	۰/۹۹
۶	۰/۹۹
۷	۰/۹۹
۸	۰/۸۵
۹	۰/۷۸
۱۰	۰/۶۲
۱۱	۰/۵۹
۱۲	۰/۵۶
۱۳	۰/۵۴
۱۴	۰/۵۱
۱۵	۰/۴۹
۲۰	۰/۴۲
۲۵	۰/۳۷
۳۰	۰/۳۳
۴۰	۰/۲۹

پرسشنامه مذکور شامل ۲۴ سؤال پنج گزینه‌ای است که ۲۰ سؤال آن در پنج قسمت مربوط به صندلی (قابلیت تنظیم و راحت بودن)، صدا (حواص پرتی و وجود سر و صدا حین کار)، روشنایی (کافی بودن میزان روشنایی، کنترل روشنایی، میزان رسیدن روشنایی طبیعی به محل کار و کافی بودن تعداد پنجره‌های محل کار)، دما (وضعیت دما در تابستان و زمستان و توانایی کنترل دمای محل کار) و چیدمان وسایل در محیط کار (باز بودن فضای اطراف محل کار، مناسب بودن چیدمان و فضای لازم برای قراردادن وسایل) جای گرفته و چهار سؤال دیگر با بهره‌وری مرتبط می‌باشد [۱۲].

از آنجایی که بخش اعظمی از کار کارکنان اداری با کامپیوتر صورت می‌گیرد و همچنین با توجه به فقدان سؤالات در این زمینه و نیز نبود سؤالاتی پیرامون تهویه و ارگونومیک بودن میز کاری در پرسشنامه طراحی شده توسط حامید، ارزیابی کامل شرایط محیط امکان‌پذیر نبود؛ از این رو هفت سؤال پژوهشگر ساخته برای بررسی این عوامل طراحی شد و سؤالاتی که در پرسشنامه حامید به مبحث بهره‌وری مرتبط بود، حذف گردید.

پس از طراحی پرسشنامه، مراحل بررسی روایی صوری، محتوایی و سازه‌ای، پایایی و نمره‌گذاری به شرح زیر انجام شد.

بررسی روایی صوری و محتوایی پرسشنامه

الف. بررسی روایی صوری پرسشنامه

به‌منظور بررسی روایی صوری کیفی، پرسشنامه در اختیار گروهی از خبرگان شامل چهار نفر با تخصص‌های ارگونومی، بهداشت حرفه‌ای و مدیریت که از اساتید دانشگاهی و دارای تجربه کاری مربوطه بودند، قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد تا سؤالات را از نظر ارتباط و تناسب با ابعاد پرسشنامه، سادگی و دشواری کلمات و جملات، پیچیدگی، ابهام و وضوح ارزیابی نمایند. پس از بررسی سؤالات توسط خبرگان، نظرات آن‌ها در راستای بهبود پرسشنامه اعمال گردید.

ب. بررسی روایی محتوایی پرسشنامه

برای بررسی روایی پرسشنامه سنجش محیط کاری اداری از ۲۰ متخصص (با سابقه آکادمیک و اجرایی و دارای مدارک کارشناسی ارشد و دکتری در زمینه‌های ارگونومی، طراحی صنعتی، بهداشت حرفه‌ای، آمار حیاتی، فیزیوتراپی، HSE (Health and Safety Executive)، مدیریت سازمانی، مدیریت منابع انسانی، مدیریت پروژه، شیمی و محیط زیست) در زمینه‌های ابعاد سادگی، وضوح، ارتباط و ضرورت نظرسنجی صورت گرفت و نتایج براساس محاسبه CVR و CVI به‌دست آمد.

ب- الف. تعیین نسبت روایی محتوا (محاسبه CVR هر

سؤال)

در مرحله اول به‌منظور پذیرش یا رد سؤالات، معیار

ب-ب. محاسبه CVI هر سؤال

در مرحله بعد، CVI سؤالات برای معیارهای سادگی، وضوح و ارتباط از طریق رابطه زیر محاسبه گردید.

$$CVI = \frac{\sum \text{number of answers 3 or 4}}{\text{Total Number of answers}}$$

در این رابطه، تعداد متخصصانی که گزینه ۳ و ۴ را انتخاب نموده‌اند، جمع کرده و در صورت قرار می‌دهیم و بر تعداد کل آن‌ها تقسیم می‌نماییم. در صورتی که مقدار CVI بیشتر از ۰/۷۹ باشد، اعتبار سؤال تأیید می‌شود؛ اما اگر مقدار CVI مربوط به یکی از معیارها برای یک سؤال کمتر از ۰/۷۹ باشد، آن سؤال باید از نظر آن معیار مورد بازبینی قرار گیرد و به شکل دیگری که مناسب‌تر باشد، مطرح شود [۱۵].

ب-ج. محاسبه CVI نهایی کل پرسشنامه‌ها

برای جامعیت قضاوت‌های مربوط به روایی و یا قابلیت اجرای مدل، آزمون یا ابزار نهایی شاخص روایی محتوا برای کل پرسشنامه تعیین می‌گردد.

$$CVI = \frac{\sum_n^1 CVR}{\text{Retained number}}$$

CVI: شاخص روایی محتوایی

CVR: تبدیل صورت خطی و مستقیم اعضای گروه پانل

است که عبارت "ضروری" را انتخاب کرده‌اند.

Retained number: تعداد آیت‌های باقی‌مانده

هرچه روایی محتوایی نهایی بالاتر باشد، مقدار CVI به سمت ۰/۹۹ تمایل پیدا می‌کند. عکس این قضیه نیز صادق است [۱۵].

ج. بررسی روایی سازه‌ای پرسشنامه

اعتبار سازه یک ابزار اندازه‌گیری نشان‌دهنده آن است که این ابزار تا چه اندازه یک سازه یا ویژگی که مبنای نظری دارد را می‌سنجد [۱۶].

روایی سازه‌ای این موضوع را بررسی می‌کند که آیا اجزای مقیاس مورد نظر، توانایی تشکیل مقیاس را دارند و یا برخی از آن‌ها نامرتب هستند؟ این نوع روایی اغلب روایی عاملی نیز نامیده می‌شود و دلیل آن نحوه ارزیابی این نوع روایی با استفاده از روش‌های تحلیل عاملی می‌باشد. سازه نامناسب سازه‌ای است که توافق نظری در محتوای آن وجود ندارد [۱۷].

روایی سازه‌ای به دو دسته روایی همگرا و روایی افتراقی تقسیم می‌شود.

ج-الف. روایی افتراقی

این بخش از روایی سازه‌ای به این موضوع اشاره دارد که آیت‌های مربوط به سازه‌های مختلف به‌صورتی بسیار قوی با

یکدیگر همبستگی نداشته باشند تا براساس آن بتوان نتیجه گرفت که هر دو سازه، یک هدف را اندازه‌گیری می‌کنند. این موضوع زمانی رخ می‌دهد که بین دو سازه (از نظر تعریف) همپوشانی وجود داشته باشد. برای ارزیابی این روایی از روش‌های همبستگی، تحلیل عاملی، متوسط واریانس بیان‌شده و رویکرد چند سازه‌ای - چند روشی استفاده می‌شود [۱۷].

در روش تحلیل عاملی تأییدی اگر به ازای مسیرهای تعریف‌شده مبتنی بر مبانی نظری برای ارتباط بین آیت‌ها و سازه تشکیل‌دهنده آن‌ها، شاخص‌های برازش مدل مقادیر مناسبی داشته باشند، روایی افتراقی سازه‌های تعریف‌شده در این تحلیل تأیید می‌گردد [۱۷].

باید خاطرنشان ساخت که در تحلیل عاملی تأییدی، فرضیه‌هایی در مورد رابطه بین متغیرهای مشاهده‌شده (آیت‌ها یا سؤالات)، متغیرهای نهفته (سازه‌های زیربنایی) و یا سازه‌های کلی تر آن‌ها وجود دارد. در ادامه براساس داده‌ها و شواهد جمع‌آوری‌شده، این ساختار نظری تأیید شده و یا رد می‌گردد. لازم به ذکر می‌باشد که این روش توسط Jöreskog (۱۹۷۳) ابداع شده است. تحلیل عاملی تأییدی، میزان برازش مدل با داده‌ها را که از طریق تحلیل عاملی اکتشافی مقدور نمی‌باشد نیز محاسبه می‌کند [۱۸].

در این پژوهش برای تعیین معیارهای نیکویی برازش از تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از نرم‌افزار AMOS-24 استفاده گردید.

برای ارزیابی تحلیل عاملی و مدل معادله ساختاری آزمون‌ها، شاخص‌های مختلفی وجود دارند که شاخص‌های برازندگی نامیده می‌شوند. در پژوهش حاضر به‌منظور بررسی نتایج تحلیل عاملی از شاخص‌های کای اسکوئر نسبی (X^2/df : Normed Chi-Square)، ریشه میانگین مجذور خطای برآورد (RAMSEA: Root Mean Square Error of Approximation)، شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI: Comparative Fit Index)، شاخص‌های نیکویی برازش (GFI: Goodness of Fit Index)، شاخص تاکر-لوئیس (TLI: Tucker-Lewis Index)، شاخص برازش هنجارنشده یا شاخص برازش بنتلر- بونت (NFI: Normed Fit Index)، شاخص برازش افزایشی (IFI: Incremental Fit Index)، شاخص برازش تطبیقی مقصد (PCFI: Parsimony Comparative Fit Index) و شاخص برازش هنجارنشده مقصد (PNFI: Parsimonious Normed Fit Index) بهره گرفته شد.

چنانچه شاخص کای اسکوئر نسبی (X^2/df) کمتر از ۲ باشد، برازندگی عالی است، چنانچه بین ۲ تا ۵ باشد، برازندگی خوب بوده و چنانچه بزرگتر از ۵ باشد، برازندگی ضعیف و غیرقابل قبول خواهد بود. شاخص ریشه میانگین مجذور خطای برآورد (RAMSEA) یکی از اصلی‌ترین شاخص‌های برازندگی است. Browne و Cudeck (۱۹۹۳) مقادیر بالاتر از ۰/۱۰ را برای

در این مطالعه ضریب آلفای کرونباخ به وسیله نرم افزار SPSS 24 برای تمامی حجم نمونه (۲۰۳ نفر) محاسبه شد. باید توجه داشت که در پایایی مرکب بر خلاف آلفای کرونباخ که به طور ضمنی فرض می‌کند، هر شاخص وزن یکسانی دارد که متکی بر بارهای عاملی حقیقی هر سازه می‌باشد و معیار بهتری را برای پایایی ارائه می‌دهد. پایایی مرکب باید مقداری بیش از ۰/۷ را به دست آورد تا بیانگر ثبات درونی سازه باشد [۲۴]. فرمول پایایی مرکب یا CR پیش‌تر در قسمت روایی همگرا بیان شده است.

نمره‌گذاری پرسشنامه

پاسخ‌دادن به سؤالات (متناسب با نوع سؤال) بر مبنای طیف پنج درجه‌ای لیکرت صورت گرفت و برای هر کدام از این پاسخ‌ها، امتیاز جداگانه‌ای بین ۱ تا ۵ در نظر گرفته شد؛ برای سؤالات ۹-۱، ۱۲، ۱۶، ۱۷ و ۲۱، پنج گزینه (به هیچ وجه، کم، تا حدودی، تقریباً به میزان کافی و کاملاً) با امتیاز ۱ تا ۵ (به ترتیب از راست به چپ) تعیین گردید.

برای سؤالات ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۸ و ۱۹ نیز پنج گزینه (به هیچ وجه، کم، گاهی اوقات، بیشتر اوقات و همیشه) با امتیاز ۱ تا ۵ (به ترتیب از راست به چپ) در نظر گرفته شد. شایان ذکر است که سؤال ۱۵ نیز دارای همین گزینه‌ها بود؛ اما به دلیل ماهیت سؤال، امتیازدهی آن به صورت معکوس محاسبه گردید؛ بدین معنا که گزینه "به هیچ وجه" دارای امتیاز ۵، گزینه "کم" دارای امتیاز ۴، گزینه "گاهی اوقات" دارای امتیاز ۳، گزینه "بیشتر اوقات" دارای امتیاز ۲ و گزینه "همیشه" دارای امتیاز ۱ بود.

برای سؤالات ۲۰ و ۲۲ نیز پنج گزینه (کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و کاملاً موافقم) با امتیاز ۱ تا ۵ (به ترتیب از راست به چپ) در نظر گرفته شد.

برای نمره‌دهی نهایی پرسشنامه، پس از بررسی روایی و پایایی و حذف سؤالاتی که CVR قابل قبولی را کسب نکرده بودند، حداقل نمره (حاصل ضرب تعداد سؤالات در امتیاز ۱) و حداکثر آن (حاصل ضرب تعداد سؤالات در امتیاز ۵) محاسبه گردید و برای مشخص نمودن نتیجه پرسشنامه از نظر ضعیف بودن، نامناسب بودن، متوسط بودن و مناسب بودن شرایط محیط کارمندان، بازه به دست آمده به سه قسمت تقسیم شد.

یافته‌ها

همان‌طور که گفته شد، پس از بررسی روایی صوری سؤالات پرسشنامه و اعمال تغییرات لازم در جهت بهبود سؤالات، پرسشنامه به پانلی متشکل از ۲۰ خبره ارائه گردید تا روایی آن از نظر محتوایی بررسی شود.

در جدول ۲ روایی محتوایی سؤالات از منظر ضرورت بررسی شده و CVR هر سؤال، میانگین عددی قضاوت‌ها و نتیجه

مدل‌های با برازش ضعیف، بین ۰/۰۸ تا ۰/۱۰ را برای مدل‌های با برازش متوسط، بین ۰/۰۵ تا ۰/۰۸ را برای مدل‌های با برازش مناسب و کمتر از ۰/۰۵ را برای مدل‌های با برازش عالی متناسب می‌دانند [۱۹]. به طور کلی، مقادیر بالای ۰/۸ برای شاخص‌های CFI، GFI، TLI، NFI و IFI نشان‌دهنده یک مدل مناسب برای این شاخص می‌باشند [۲۰]. حد قابل قبول برای دو شاخص PCFI و PNFI، بالاتر از ۰/۶ است [۲۱].

ج-ب. روایی همگرا

روایی همگرا به همگرایی (همسوبودن یا همبستگی) متغیرهای تشکیل‌دهنده یک مقیاس اشاره دارد [۱۷]. در این مطالعه برای روایی همگرا از آزمون آلفای کرونباخ (برای تمامی حجم نمونه (۲۰۳ نفر)) و همچنین از شاخص‌های AVE و CR بهره گرفته شد. روایی همگرا زمانی وجود دارد که AVE یا میانگین واریانس استخراج شده بزرگتر از ۰/۵ و CR یا پایایی مرکب بزرگتر از ۰/۷ بوده و CR بزرگتر از AVE باشد. با استفاده از بارهای عاملی، روایی همگرا از طریق روابط زیر محاسبه گردید. در این روابط، λ_i = بار عاملی گویه‌ها و ε_i = مقدار خطا است [۲۲].

$$CR_{\eta} = \frac{(\sum \lambda_i)^2}{(\sum \lambda_i)^2 + \sum \varepsilon_i}$$

$$AVE = \frac{\sum \lambda_i^2}{n}$$

پایایی پرسشنامه

در این پژوهش برای برآورد اعتبار پرسشنامه از دو روش آلفای کرونباخ و پایایی مرکب استفاده شد. آلفای کرونباخ از رابطه زیر به دست می‌آید:

$$R = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2}\right)$$

در این رابطه، K=تعداد سؤالات یا اظهارنظرها (در مقیاس نگرش سنج)، S_t^2 = واریانس نمرات خام آزمودنی‌ها و S_i^2 = واریانس هریک از سؤالات یا اظهارنظرها می‌باشد.

لازم به ذکر است که آلفا باید حداقل برابر با ۰/۷ و یا بیشتر از آن باشد تا یک سؤال بتواند در یک ابزار باقی بماند. بسیاری از پژوهشگران نقطه ۰/۸ را برای باقی ماندن یک سؤال در ابزار ضروری می‌دانند. ذکر این نکته ضرورت دارد که پایایی معادل ۰/۷ نشان‌دهنده ثبات ۷۰ درصدی امتیازات یا نمرات به دست آمده از یک ابزار می‌باشد. در این راستا در پژوهشی که در سال ۲۰۰۳ انجام شد، مقدار آلفای بیش از ۰/۹ عالی، بین ۰/۸ تا ۰/۹ خوب، بین ۰/۷ تا ۰/۸ قابل قبول، بین ۰/۶ تا ۰/۷ قابل بحث، بین ۰/۵ تا ۰/۶ ضعیف و کمتر از ۰/۵ غیر قابل قبول معرفی گردید [۲۳].

جدول ۲: پذیرش یا رد سؤالات براساس CVR و میانگین عددی قضاوت‌ها

ردیف	سؤال	CVR	میانگین عددی قضاوت‌ها	پذیرش یا رد
۱	صندلی من برای سازمان‌دهی محیط کارم قابل انعطاف می‌باشد.	۰/۸	۱/۹	پذیرش
۲	صندلی من به اندازه‌های راحت است که بدون خستگی از نشستن تا پایان روز کار کنم.	۰/۹	۱/۹۵	پذیرش
۳	ارتفاع میز کاری من مناسب است.	۰/۹	۱/۹۵	پذیرش
۴	طول و عرض میز کاری مناسب و جوابگوی نیاز من است.	۰/۸	۱/۸۵	پذیرش
۵	مانیتور کامپیوتر دقیقاً رو به روی چشمان من قرار دارد (به این معنا که برای دیدن مانیتور نیازی به تغییر زاویه سر به سمت بالا و یا پایین نمی‌باشد).	۰/۸	۱/۹	پذیرش
۶	قراردادن دست روی ماوس (روی ماوس‌پد موجود) سخت نیست و باعث خستگی مچ و انگشتان نمی‌شود.	۰/۷	۱/۸۵	پذیرش
۷	مانیتور به نحوی قرار گرفته است که نور روی آن بازتاب نمی‌کند و مانع دید نمی‌شود.	۰/۷	۱/۸۵	پذیرش
۸	تهویه محل کار من مناسب و مطبوع است.	۰/۸	۱/۹	پذیرش
۹	من قادر هستم جریان هوا و تهویه محل کارم را تنظیم کنم.	۰/۴	۱/۷	پذیرش با شرط میانگین
۱۰	دمای متوسط محل کارتان در زمستان مناسب و مطبوع است.	۰/۷	۱/۸	پذیرش
۱۱	دمای متوسط محل کارتان در تابستان مناسب و مطبوع است.	۰/۹	۱/۹۵	پذیرش
۱۲	من قادر هستم دمای محل کارم را تنظیم کنم.	۰/۵	۱/۷۵	پذیرش
۱۳	محیط کار من آرام و بدون سر و صدا است.	۰/۹	۱/۹	پذیرش
۱۴	من قادر هستم زمانی را در محیط کارم بدون مختل شدن آرامشم داشته باشم.	۰/۴	۱/۶۵	پذیرش با شرط میانگین
۱۵	در محیط کار من به دلیل سر و صدای زیاد، حواس‌پرتی رخ می‌دهد.	۰/۸	۱/۸۵	پذیرش
۱۶	محل کارم روشنایی کافی دارد؛ به طوری که به راحتی و بدون فشار بر چشمانم می‌توانم کار کنم.	۰/۹	۱/۹۵	پذیرش
۱۷	من قادر هستم روشنایی روی میز کارم را کنترل کنم.	۰/۶	۱/۸	پذیرش
۱۸	میزان زیادی از روشنایی طبیعی (نور خورشید) به محل کارم وارد می‌شود.	۰/۴	۱/۷	پذیرش با شرط میانگین
۱۹	تعداد پنجره‌های محل کارم، نور و روشنایی مورد نیاز من را به طور کامل تأمین می‌کند.	۰/۸	۱/۹	پذیرش
۲۰	فضای محل کارم به اندازه کافی برای مشاهده همکارانم باز است.	۰/۲	۱/۴	رد
۲۱	محل کارم به طور کافی برای نیازهای عادی من مجهز شده است (وجود محلی برای قراردادن وسایل، فضا برای حرکت راحت و غیره).	۰/۷	۱/۸۵	پذیرش
۲۲	من از میزان فضای موجود برای قراردادن وسایل (انبار کردن) و مشاهده آن‌ها راضی هستم.	۰/۷	۱/۸	پذیرش

راهنما: CVR (یا نسبت روایی محتوا) قابل قبول: بزرگتر یا مساوی با ۰/۴۲

سادگی معادل ۰/۹۵، میانگین شاخص روایی محتوا برای وضوح برابر با ۰/۹۳ و میانگین شاخص روایی محتوا برای ارتباط معادل ۰/۹۴ است. CVI تمامی سؤالات نیز به جز سؤالات ۱۴ و ۲۲، بیشتر از ۰/۷۹ بوده و مورد تأیید می‌باشد. لازم به ذکر است که متن سؤال ۱۴ از نظر شفافیت و سؤال ۲۲ از نظر ارتباط، CVI قابل قبولی نداشتند؛ از این رو اصلاح شدند و با تأیید چهار نفر از متخصصان نهایی گشتند که نتایج این اصلاح در جدول ۴ ارائه شده است.

در انتها، شاخص روایی محتوایی نهایی برای پرسشنامه سنجش محیط کاری اداری محاسبه شد:

نهایی پذیرش یا عدم پذیرش سؤالات ارائه شده است. براساس حداقل مقادیر نسبت روایی محتوا به روش لاوشه که در جدول ۱ آمده است، برای سؤالاتی که توسط ۲۰ نفر از خبرگان ارزیابی شدند، سؤالاتی با حداقل CVR معادل ۰/۴۲ پذیرفته شدند. مطابق با جدول فوق، سؤال ۲۰ حذف گردید و سؤالات ۹، ۱۴ و ۱۸ با شرط میانگین پذیرفته شدند. سایر سؤالات نیز با CVR بالای ۰/۴۲ پذیرفته شدند.

نتایج CVI سؤالات در رابطه با سادگی، وضوح و شفافیت آن‌ها در جدول ۳ ارائه شده است. مطابق با جدول فوق، میانگین شاخص روایی محتوا برای

جدول ۳: CVI برای سؤالات پرسشنامه سنجش محیط کاری اداری

ردیف	سؤال	CVI سادگی	CVI وضوح	CVI ارتباط	اصلاح
۱	صندلی من برای سازمان دهی محیط کارم قابل انعطاف می باشد.	۰/۹۵	۰/۹	۰/۹۵	-
۲	صندلی من به اندازه ای راحت است که بدون خستگی از نشستن تا پایان روز کار می کنم.	۱	۰/۹۵	۰/۹۵	-
۳	ارتفاع میز کار من مناسب است.	۱	۱	۰/۹۵	-
۴	طول و عرض میز کار مناسب بوده و جوابگوی نیاز من است.	۰/۹۵	۰/۹۵	۰/۹	-
۵	مانیتور کامپیوتر دقیقاً رو به روی چشمان من قرار دارد (یعنی برای دیدن مانیتور نیازی به تغییر زاویه سر به سمت بالا و یا پایین وجود ندارد).	۱	۰/۹۵	۰/۹	-
۶	قراردادن دست روی ماوس (روی ماوس پد موجود) سخت نیست و باعث خستگی مچ و انگشتان نمی شود.	۰/۹	۰/۹۵	۰/۹	-
۷	مانیتور به نحوی قرار گرفته است که نور روی آن بازتاب نمی کند و مانع دید نمی شود.	۱	۱	۱	-
۸	تهویه محل کار من مناسب و مطبوع است.	۰/۹۵	۰/۹۵	۱	-
۹	من قادر هستم جریان هوا و تهویه محل کارم را تنظیم کنم.	۰/۹۵	۰/۹۵	۰/۹	-
۱۰	دمای متوسط محل کارتان در زمستان مناسب و مطبوع است.	۰/۹	۰/۹	۰/۹	-
۱۱	دمای متوسط محل کارتان در تابستان مناسب و مطبوع است.	۱	۰/۹	۰/۹۵	-
۱۲	من قادر هستم دمای محل کارم را تنظیم کنم.	۰/۹۵	۰/۹۵	۰/۹۵	-
۱۳	محیط کار من آرام و بدون سر و صدا است.	۰/۸۵	۰/۹۵	۱	-
۱۴	من قادر هستم زمانی را در محیط کار بدون مختل شدن آرامشم داشته باشم.	۰/۸۵	۰/۷۵	۰/۹۵	شفافیت
۱۵	در محیط کار من به دلیل سر و صدای زیاد، حواس پرتی رخ می دهد.	۰/۹۵	۰/۹	۰/۹	-
۱۶	محل کارم روشنایی کافی دارد؛ به طوری که می توانم به راحتی و بدون فشار بر چشمانم کار کنم.	۱	۰/۹۵	۰/۹۵	-
۱۷	من قادر هستم نور و روشنایی روی میز کارم را کنترل کنم.	۰/۹۵	۱	۱	-
۱۸	میزان زیادی از روشنایی طبیعی (نور خورشید) به محل کار وارد می شود.	۰/۹	۰/۹	۰/۹۵	-
۱۹	تعداد پنجره های محل کارم روشنایی مورد نیاز من را به طور کامل تأمین می کند.	۰/۹۵	۰/۹۵	۰/۹۵	-
۲۰	فضای محل کارم به اندازه کافی برای مشاهده همکارانم باز است.				سؤال حذفی
۲۱	محل کارم به طور کافی برای نیازهای عادی من مجهز شده است (وجود محلی برای قراردادن وسایل، فضا برای حرکت راحت و غیره).	۰/۹۵	۰/۹	۱	-
۲۲	من از میزان فضای موجود برای قراردادن وسایل (انبار کردن) و مشاهده آن ها راضی هستم.	۰/۹۵	۰/۹۵	۰/۸	ارتباط

راهنما CVI (یا شاخص روایی محتوا) قابل قبول: بزرگتر یا مساوی با ۰/۷۹

جدول ۴: سؤالات اصلاح شده براساس CVI

ردیف	متن اصلاح شده سؤال
سؤال ۱۴	بخشی از ساعات کاری من به دور از سر و صدا و هیاهو بوده و همراه با آرامش است.
سؤال ۲۲	فضای موجود برای نگهداری و دسترسی به وسایلم، نیاز مرا برطرف می کند.

انجام شد.

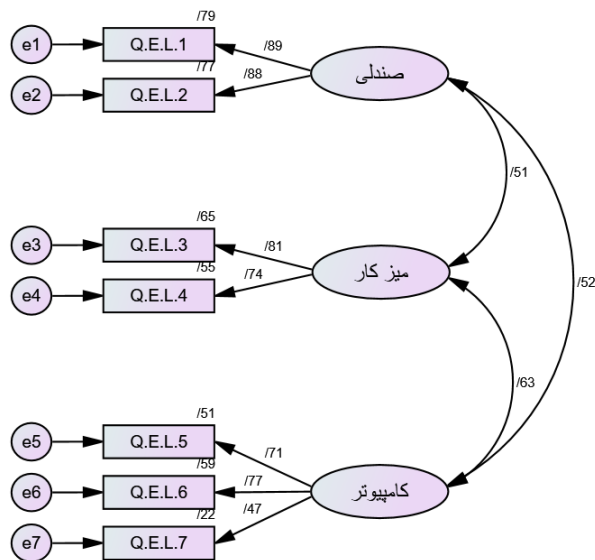
همان طور که در نمودار ۱ مشخص می باشد، تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول دارای برازش قابل قبولی برای مؤلفه لوازم اداری است.

در جهت اصلاح مدل و بهبود شاخص های برازش، مطابق با پیشنهادات AMOS و با در نظر گرفتن مبانی نظری، کوواریانس هایی که به لحاظ نظری منطقی بودند بین متغیرهای مشاهده شده رسم گردیدند تا مدل مناسبی تعریف شود. نمودار ۲ نشان دهنده آن است که تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول از برازش قابل قبولی برای مؤلفه شرایط محیطی برخوردار می باشد.

$$CVI = \frac{15.3}{21} = 0.73$$

با توجه به CVI نهایی، این پرسشنامه از نظر روایی محتوایی قابل قبول است.

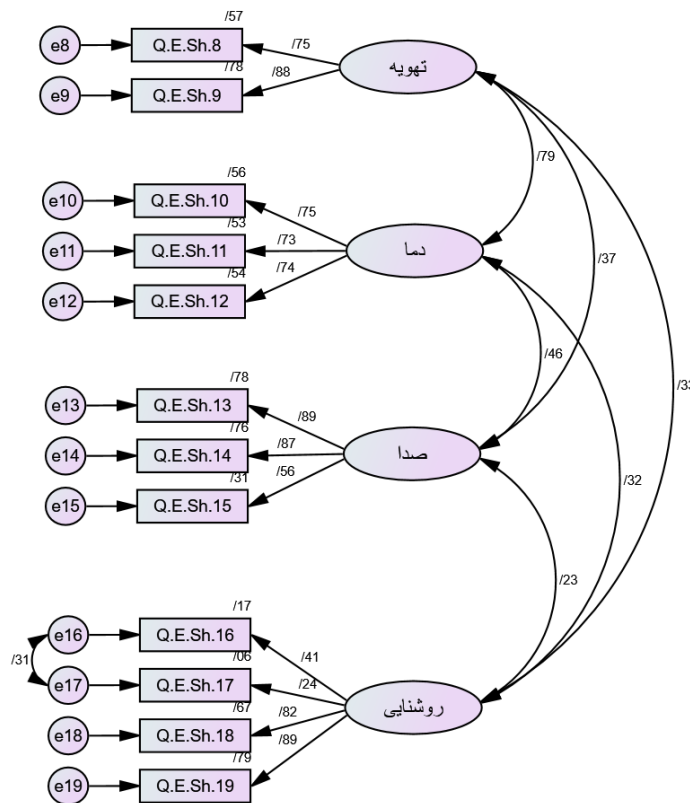
پس از اجرای پرسشنامه، به منظور بررسی روایی سازه ای از بعد روایی افتراقی از روش تحلیل عاملی تأییدی در نرم افزار AMOS استفاده شد. به منظور تحلیل عاملی تأییدی برای سازه ارگونومی، ابتدا تحلیل عاملی ابعاد لوازم اداری و شرایط محیطی که شامل چندین زیرمجموعه هستند، به طور جداگانه صورت گرفت و سپس تحلیل عاملی تأییدی پرسشنامه به طور کلی

تحلیل عامل مرتبه اول برای متغیر ارگونومی
روش محاسبه ضرایب: حداکثر درست نمایی
Standardized estimates

X²=17/750 DF=11
RMSEA=0/055
X²/DF=1/614
CFI=0/986 NFI=0/965
GFI=0/975 AGFI=0/936
TLI=0/974 IFI=0/986

نمودار ۱: مدل تحلیل عاملی تأییدی مؤلفه لوازم اداری با ضرایب استاندارد شده

تحلیل عامل مرتبه اول برای متغیر ارگونومی
روش محاسبه ضرایب: حداکثر درست نمایی
Standardized estimates

X²=83/851 DF=47
RMSEA=0/062
X²/DF=1/784
CFI=0/960 NFI=0/916
GFI=0/939 AGFI=0/899
TLI=0/944 IFI=0/961

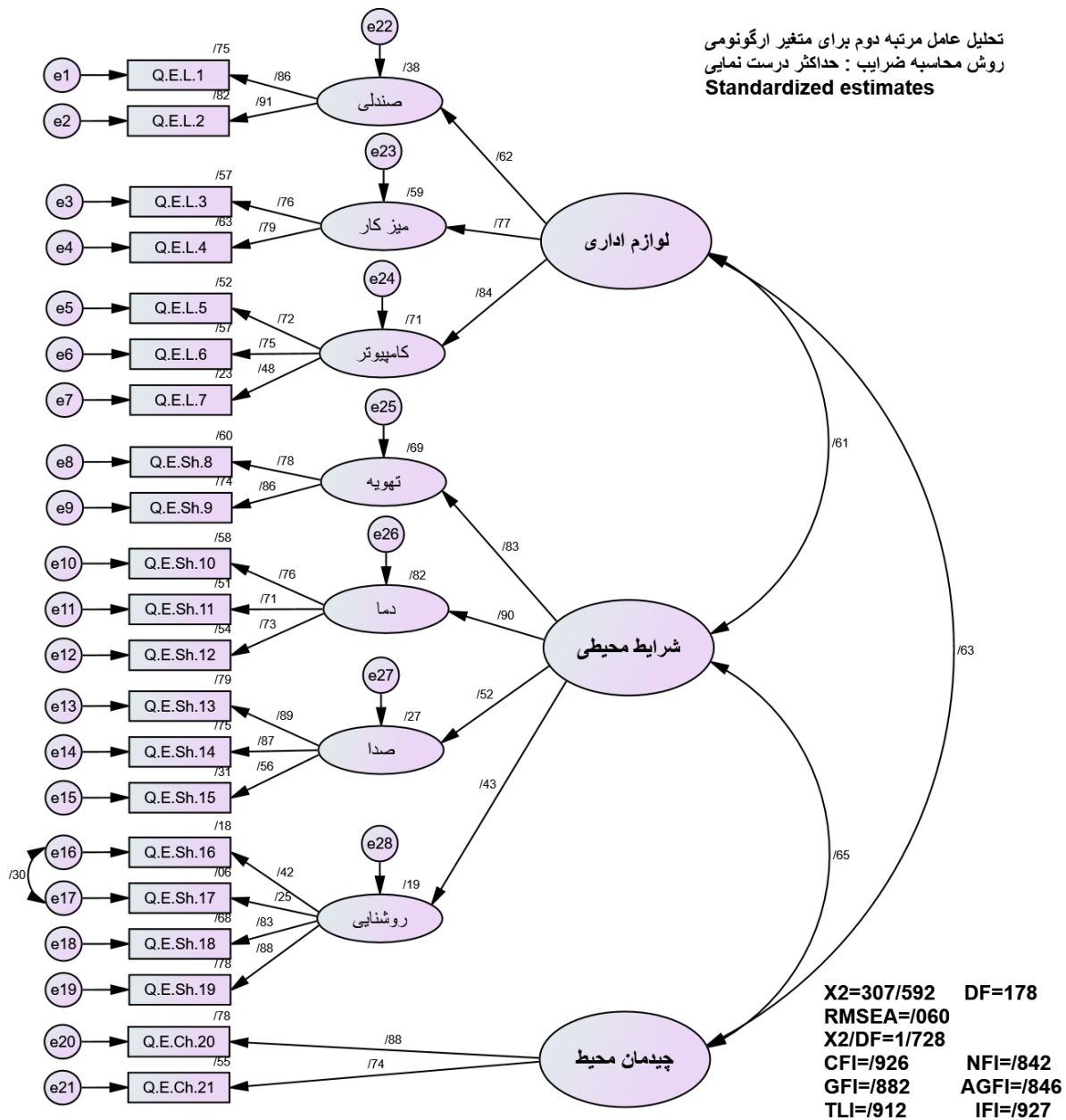
نمودار ۲: مدل تحلیل عاملی تأییدی مؤلفه شرایط محیطی با ضرایب استاندارد شده

قابل مشاهده می‌باشد.

بار عاملی استاندارد شده مؤلفه‌های لوازم اداری، شرایط محیطی و چیدمان محیط به ترتیب معادل 0/77، 0/79 و 0/81 به دست آمد و سطح معناداری هر سه معادل ($P < 0/001$) بود. در مجموع می‌توان گفت که روایی سازه‌ای از بعد روایی افتراقی پرسشنامه ارگونومی، قابل قبول بوده و مورد تأیید می‌باشد. در این مطالعه به منظور بررسی روایی سازه‌ای از بعد روایی

نتایج نمودار ۳ بیانگر تحلیل عاملی تأییدی کل پرسشنامه می‌باشد که نتایج آن در جدول ۵ ارائه شده است. براساس نتایج جدول ۵، تمامی گویه‌ها معنادار بوده ($P < 0/05$) و $CR > 1/96$ و تمامی روابط مثبت می‌باشند. نتایج برازش مدل در جدول ۶ ارائه شده است. براساس این نتایج، شاخص‌های برازش قابل قبول بوده و مدل تحلیل عاملی تأیید می‌شود. مدل نهایی پرسشنامه در نمودار ۴

تحلیل عامل مرتبه دوم برای متغیر ارگونومی
روش محاسبه ضرایب: حداکثر درست نمایی
Standardized estimates

$\chi^2=307/592$ DF=178
RMSEA=0.060
 $\chi^2/DF=1/728$
CFI=926 NFI=842
GFI=882 AGFI=846
TLI=912 IFI=927

نمودار ۳: مدل تحلیل عاملی تأییدی متغیر ارگونومی با ضرایب استاندارد شده

$$AVE = \frac{\sum \lambda_i^2}{n} = \frac{11/93}{21} = 0.57$$

$$CR \quad \eta = \frac{(\sum \lambda_i)^2}{(\sum \lambda_i)^2 + \sum \varepsilon_i} = \frac{(15/43)^2}{(15/43)^2 + 9/07} = 0.96$$

با توجه به اینکه AVE بزرگتر از ۰/۵ (AVE=۰/۵۷) و CR بزرگتر از ۰/۷ (CR=۰/۹۶) است (بیانگر ثبات درونی سازه می‌باشد) و همچنین با توجه به بزرگتر بودن AVE از CR می‌توان گفت که روایی همگرا و پایایی پرسشنامه برقرار می‌باشد. همان‌طور که بیان شد، یک سؤال در مرحله بررسی روایی محتوایی حذف گردید و پرسشنامه مذکور با ۲۱ سؤال پنج گزینه‌ای نهایی شد.

به‌منظور نمره‌دهی به پرسشنامه، پاسخ‌های ارائه‌شده به ۲۱ گویه پرسشنامه سنجش محیط کاری اداری با یکدیگر جمع

همگرایی و پایایی پرسشنامه، از آزمون آلفای کرونباخ برای تمامی حجم نمونه بهره گرفته شد که نتایج آن در جدول ۷ ارائه شده است.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، ضریب آلفای پرسشنامه محیط کاری بیشتر از ۰/۸ است که خوب تلقی می‌شود. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ مؤلفه‌ها نیز به‌صورت جداگانه محاسبه شد که بر مبنای نتایج، پایایی مؤلفه‌های لوازم اداری و چیدمان محیط، قابل قبول بوده و پایایی مؤلفه شرایط محیطی، خوب می‌باشد.

به‌منظور محاسبه شاخص‌های AVE (میانگین واریانس استخراج‌شده) و CVR (پایایی مرکب) از فرمول‌های ذکر شده در قسمت "ج-ب" و نتایج موجود در جدول ۵ (ضریب خطا (E)، بار عاملی (λ) و مجذور بار عاملی (λ²) گویه‌ها) استفاده گردید.

جدول ۵: نتایج تحلیل عاملی مرتبه اول متغیر ارگونومی

ابعاد	شماره سؤال	بار عاملی استاندارد شده (λ)	مجدور بار عاملی (λ^2)	ضریب خطا (ϵ)	نسبت بحرانی (C.R.)	خطای استاندارد (S.E.)	سطح معناداری
لوازم اداری	Q.E.L.1	۰/۸۶	۰/۷۳۹۶	۰/۲۶۰۴			$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.L.2	۰/۹۱	۰/۸۲۸۱	۰/۱۷۱۹	۹/۹۸۲	۰/۱۱۲	$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.L.3	۰/۷۶	۰/۵۷۷۶	۰/۴۲۲۴			$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.L.4	۰/۷۹	۰/۶۲۴۱	۰/۳۷۵۹	۷/۸۴۹	۰/۱۴۸	$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.L.5	۰/۷۲	۰/۵۱۸۴	۰/۴۸۱۶			$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.L.6	۰/۷۵	۰/۵۶۲۵	۰/۴۳۷۵	۸/۱	۰/۱۰۸	$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.L.7	۰/۴۸	۰/۲۳۰۴	۰/۷۶۹۶	۵/۸۰۶	۰/۱۱۱	$P < ۰/۰۰۱$
شرایط محیطی	Q.E.Sh.8	۰/۷۸	۰/۶۰۸۴	۰/۳۹۱۶			$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.Sh.9	۰/۸۶	۰/۷۳۹۶	۰/۲۶۰۴	۱۰/۱۷۷	۰/۱۱۶	$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.Sh.10	۰/۷۶	۰/۵۷۷۶	۰/۴۲۲۴			$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.Sh.11	۰/۷۱	۰/۵۰۴۱	۰/۴۹۵۹	۹/۲۷۷	۰/۱۰۵	$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.Sh.12	۰/۷۳	۰/۵۳۲۹	۰/۴۶۷۱	۹/۴۷۸	۰/۱۱۴	$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.Sh.13	۰/۸۹	۰/۷۹۲۱	۰/۲۰۷۹			$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.Sh.14	۰/۸۷	۰/۷۵۶۹	۰/۲۴۳۱	۱۱/۹۴۷	۰/۰۶۹	$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.Sh.15	۰/۵۶	۰/۳۱۳۶	۰/۶۸۶۴	۸/۰۳۹	۰/۰۶۳	$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.Sh.16	۰/۴۲	۰/۱۷۶۴	۰/۸۲۳۶			$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.Sh.17	۰/۲۵	۰/۰۶۲۵	۰/۹۳۷۵	۳/۴۰۷	۰/۲۵۲	$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.Sh.18	۰/۸۳	۰/۶۸۸۹	۰/۳۱۱۱	۵/۶۳۸	۰/۴۴۵	$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.Sh.19	۰/۸۸	۰/۷۷۴۴	۰/۲۲۵۶	۵/۵۳۶	۰/۴۸۶	$P < ۰/۰۰۱$
چیدمان محیط	Q.E.Ch.20	۰/۸۸	۰/۷۷۴۴	۰/۲۲۵۶			$P < ۰/۰۰۱$
	Q.E.Ch.21	۰/۷۴	۰/۵۴۷۶	۰/۴۵۲۴	۸/۷۹۴	۰/۰۹۷	$P < ۰/۰۰۱$

جدول ۶: شاخص‌های برازش تحلیل عاملی مرتبه اول متغیر ارگونومی

معیار برازش مدل	مقدار	حد قابل قبول	نتیجه
نسبت کای اسکور به درجه آزادی (CMIN/DF)	۱/۷۲۸	بین ۱ تا ۳	قابل قبول
ریشه میانگین مجذورات خطای برآورد (RMSEA)	۰/۶	۰/۰۸ به پایین	قابل قبول
شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)	۰/۹۲۶	۰/۸۰ به بالا	قابل قبول
شاخص برازندگی فزاینده (IFI)	۰/۹۲۷	۰/۸۰ به بالا	قابل قبول
شاخص نیکویی برازش (GFI)	۰/۸۸۲	۰/۸۰ به بالا	قابل قبول
شاخص تاکر-لوپیس (TLI)	۰/۹۱۲	۰/۸۰ به بالا	قابل قبول
شاخص برازش هنجار نشده (NFI)	۰/۸۴۲	۰/۸۰ به بالا	قابل قبول
شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	۰/۷۸۵	۰/۶۰ به بالا	قابل قبول
شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	۰/۷۱۴	۰/۶۰ به بالا	قابل قبول

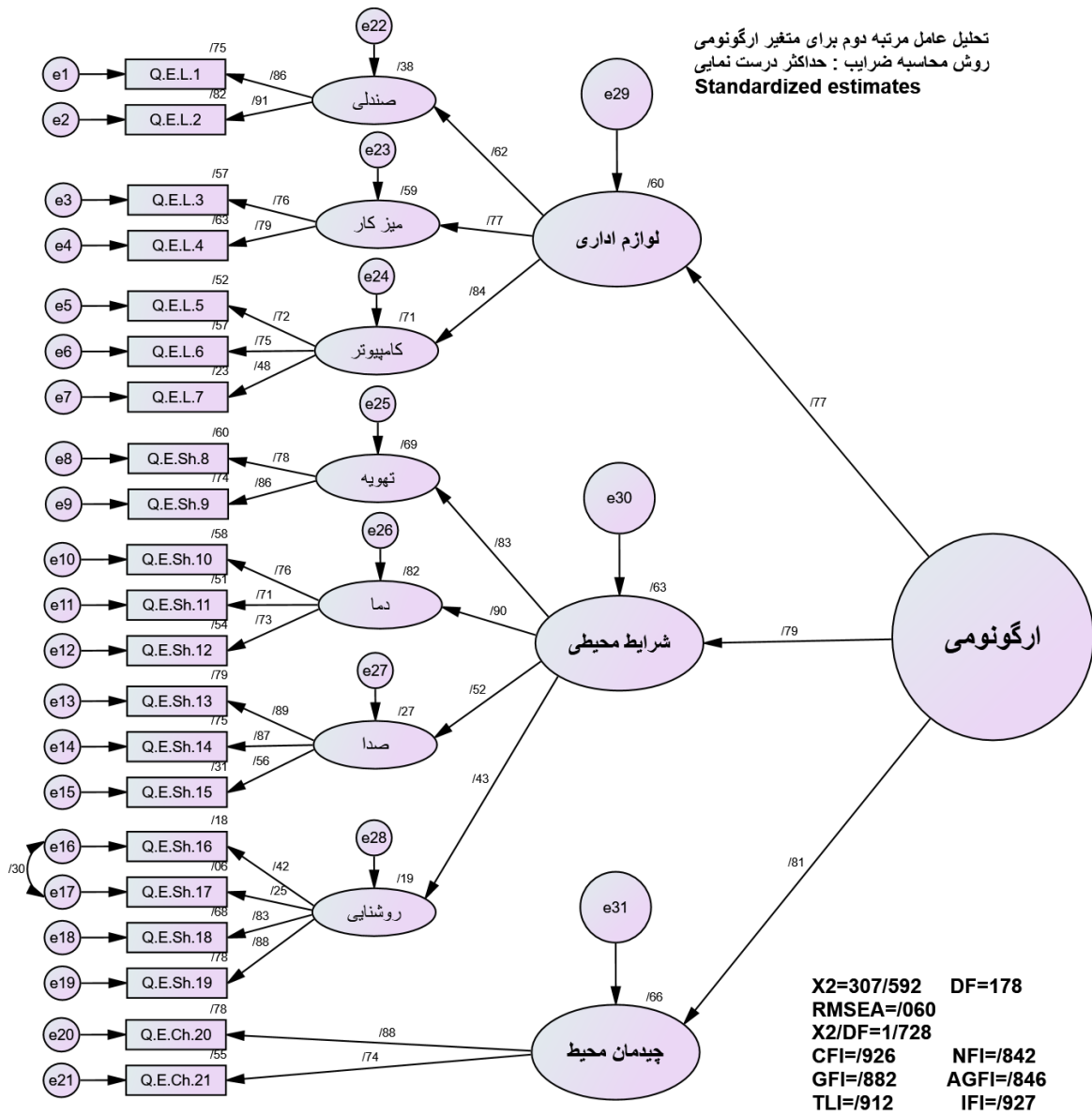
پس از بیماری‌های تنفسی در رتبه دوم قرار دارند؛ از این رو بسیاری از کشورها، پیشگیری از ناراحتی‌های اسکلتی-عضلانی ناشی از کار را به‌عنوان یکی از اولویت‌های ملی مورد توجه قرار داده‌اند. لازم به ذکر است که اختلالات اسکلتی-عضلانی شایع‌ترین مشکل شغلی می‌باشند که علاوه بر اثرات منفی بر کیفیت زندگی افراد، موجب صرف هزینه‌های مستقیم (به‌منظور تشخیص و درمان آن‌ها) و غیرمستقیم زیادی (به دلیل غیبت از کار و ازدست‌دادن نیروهای متخصص) می‌شوند [۲۵].

اختلالات اسکلتی-عضلانی ارتباط مستقیمی با عوامل ارگونومیک محیط کار دارند؛ به‌گونه‌ای که وضعیت بدنی

گردیدند. بر مبنای نتایج، افرادی که نمره‌ای بین ۲۱ تا ۴۸ را کسب نمودند در شرایط محیطی با مطلوبیت پایین قرار داشتند، افرادی که نمره‌ای بین ۴۹ تا ۷۷ را کسب کردند در شرایط محیطی با مطلوبیت متوسط بودند و افراد دارای نمره‌ای بین ۷۸ تا ۱۰۵ در شرایط محیطی با مطلوبیت بالا قرار داشتند.

بحث

طبق بررسی‌های انجام‌شده توسط سازمان جهانی بهداشت و مستندات ارائه‌شده توسط این سازمان در سال ۲۰۱۳، در بین بیماری‌های شغلی، ناراحتی‌های اسکلتی-عضلانی ناشی از کار

نمودار ۴: مدل نهایی متغیر ارگونومی با ضرایب استاندارد شده

جدول ۷: همسانی درونی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ برای تمامی حجم نمونه

پرسشنامه‌ها	تعداد سؤالات	آلفای کرونباخ
کل پرسشنامه سنجش محیط کاری اداری	۲۱	۰/۸۸۲
مؤلفه لوازم اداری	۷	۰/۷۹۷
مؤلفه شرایط محیطی	۱۲	۰/۸۲۵
مؤلفه چیدمان محیط	۲	۰/۷۹۳

۰/۷ < α < ۰/۸: قابل قبول

α < ۰/۵: غیر قابل قبول

۰/۸ < α < ۰/۹: خوب

۰/۵ < α < ۰/۶: ضعیف

α < ۰/۹: عالی

۰/۶ < α < ۰/۷: قابل بحث

اطلاعات در پژوهش‌های ارگونومی بسیار مهم است [۱۰]. از آنجایی که بررسی میدانی ایستگاه‌های کاری اداری در سازمان‌هایی که کارکنان زیادی دارند، زمان‌بر بوده و امکان بررسی شرایط همه کارکنان در زمان کم میسر نمی‌باشد، استفاده از پرسشنامه به منظور شناسایی و اولویت‌بندی مشکلات و افراد دارای مشکلات بیشتر برای رسیدگی زودتر به آن‌ها و تغییر

نامناسب هنگام کار، یکی از مهم‌ترین ریسک‌فاکتورها در بروز این اختلالات شناخته شده است [۹]؛ از این رو بررسی شرایط محیط کار از بعد ارگونومی می‌تواند مبنایی برای اتخاذ تصمیمات مناسب و اعمال تغییرات لازم برای تطابق بیشتر محیط کار با کارمندان باشد. استفاده کاربردی و تعیین روایی و پایایی ابزار جمع‌آوری

دارد، ابزار طراحی شده برای سنجش شرایط ایستگاه کاری اداری، کاربرد می‌باشد. یکی از نقاط قوت این مطالعه، استفاده از تعداد نسبتاً زیاد خبرگان و به‌کارگیری روش ترکیبی کمی و کیفی برای ارزیابی روایی پرسشنامه‌ها بود.

عدم امکان بررسی تمامی مطالعات مرتبط و همچنین عدم ارائه اطلاعات کامل پرسشنامه‌های استفاده‌شده در مطالعات مربوط به حوزه ارگونومی از سوی پژوهشگران به‌منظور بررسی و مقایسه آن با نتایج این پژوهش از محدودیت‌های مطالعه حاضر بود.

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت که پرسشنامه سنجش محیط کاری اداری با ۲۱ گویه برای بررسی مؤلفه‌های لوازم اداری (صندلی، میز، کامپیوتر و لوازم مربوط به آن)، مؤلفه شرایط محیطی (تهویه، دما، روشنایی و سر و صدا) و مؤلفه چیدمان محیط از روایی محتوایی (میانگین نسبت روایی محتوایی (۰/۷۳) و میانگین شاخص روایی محتوایی (۰/۹۴))، روایی سازه‌ای افتراقی و روایی سازه‌ای همگرا و پایایی (۰/۸۸۲)، $\alpha = 0/۸۸۲$ ، $CR = 0/۹۶$ ، $AVE = 0/۵۷$ قابل قبول و پذیرفته‌شده‌ای به‌منظور بررسی ارگونومیک بودن محیط کار اداری از نظر بعد روان‌شناسی مهندسی برخوردار است و می‌تواند ابزاری مفید و مطمئن برای سنجش این امر در سازمان و مطالعات مشابه و مرتبط باشد. استفاده از این پرسشنامه به این دلیل که ارزیابی از طریق خود کارمندان انجام می‌شود، می‌تواند به‌صورت همزمان و برای همه افراد اجرا گردد. همچنین از نظر هزینه و زمان نسبت به روش‌های دیگر ارزیابی محیطی، صرفه‌جویی می‌کند.

تشکر و قدردانی

پژوهش حاضر با حمایت و پشتیبانی شرکت مهندسی و توسعه گاز ایران انجام شده است. بدین‌وسیله از همکاری کلیه کارکنان شرکت فوق به‌ویژه سرکار خانم مهندس لطیفی‌پور (کارشناس محترم واحد HSE شرکت) و همچنین واحد پژوهش آن شرکت تشکر و قدردانی می‌گردد.

REFERENCES

1. Sinapour S, Sotoudeh M J, Chegni H, Azarsah A. Ergonomics and Safety of Employees, An Important Report for Human Resource Management. Second International Conference on Modern Research in Management, Economics and Accounting, Tehran, Iran; 2015.
2. Dul J, Neumann WP. Ergonomics contributions to company strategies. *Appl Ergon*. 2009;40(4):745-52. PMID: 18775532 DOI: 10.1016/j.apergo.2008.07.001
3. Heidari Moghaddam R, Babamiri M, Motamedzade M, Farhadian M, Ebrahimi K. Valuation of the effectiveness of ergonomic work station on musculoskeletal pain in a group of administrative staff. *Iran J Ergon*. 2018;5(4):56-64. DOI: 10.30699/jergon.5.4.56
4. Levy CD. The relationship between ergonomics of the office workstation and related musculoskeletal disorders in library administrative staff at the Durban University of Technology. [Master Thesis]. Durban, South Africa: Durban University of

شرایط کاری ایشان می‌تواند کارآمد و مفید باشد. با توجه به مطالعات پیشین می‌توان گفت که پژوهشی درباره طراحی و روان‌سنجی پرسشنامه‌ای جامع در رابطه با سنجش شرایط محیط کاری اداری انجام نشده است؛ از این رو در مطالعه حاضر، ابزاری روا و پایا به‌منظور ارزیابی شرایط محیط کاری اداری ارائه گردیده است.

روایی صوری هریک از آیتم‌های این ابزار توسط چهار متخصص (در حوزه‌های ارگونومی، بهداشت حرفه‌ای و مدیریت) تأیید گردید. همچنین برای سنجش نسبت روایی محتوایی و شاخص روایی محتوایی، پرسشنامه در اختیار ۲۰ خبره قرار گرفت. نتایج نشان دادند که میانگین نسبت روایی محتوایی (شاخص روایی محتوایی نهایی پرسشنامه) و میانگین شاخص روایی محتوایی به‌ترتیب معادل ۰/۷۳ و ۰/۹۴ (میانگین شاخص روایی محتوایی برای سادگی، وضوح و ارتباط به‌ترتیب ۰/۹۵ و ۰/۹۳ و ۰/۹۴ به‌دست آمد) است که نشان‌دهنده بررسی دقیق روایی صوری و محتوایی آیتم‌های پرسشنامه می‌باشد.

از سوی دیگر، نتایج تحلیل عاملی تأییدی (تمامی‌گویه‌ها معنادار بودند ($P < 0/۰۵$ ، $CR > 1/۹۶$)) و شاخص‌های برازش مدل (تمامی شاخص‌ها قابل قبول بودند $GFI = 0/۸۸۲$ ، $CFI = 0/۹۲۶$ ، $NFI = 0/۸۴۲$ ، $RMSEA = 0/۰۶۰$)، روایی سازه‌ای پرسشنامه را از بعد افتراقی تأیید نمودند.

به‌منظور بررسی روایی همگرایی سازه و قابلیت اعتماد پرسشنامه طراحی‌شده، سازگاری درونی با استفاده از آلفای کرونباخ ارزیابی گردید. براساس نتایج حاصل از بررسی پایایی پرسشنامه، ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه معادل ۰/۸۸۲، برای مؤلفه لوازم اداری برابر با ۰/۷۹۷، برای مؤلفه شرایط محیطی معادل ۰/۸۲۵ و برای مؤلفه چیدمان محیط برابر با ۰/۷۹۳ ارزیابی شد.

علاوه‌براین، نتایج بررسی شاخص‌های AVE و CR بیانگر روایی همگرا و ثبات درونی سازه بودند و روایی سازه‌ای و پایایی پرسشنامه را تأیید نمودند. بنابراین با توجه به اهمیتی که محیط کار ارگونومیک در سلامت کارمندان و بهبود کیفیت زندگی و افزایش کارایی آن‌ها

5. Bahrani M, Sadeghi M, Dehdashti A, Karami M. Assessment of the effectiveness of ergonomics training on the improvement of work methods among hospital office staff. *Iran J Ergon*. 2018;6(2):34-45. DOI: 10.30699/jegon.6.2.34
6. Inyang N, Al-Hussein M, El-Rich M, Al-Jibouri S. Ergonomic analysis and the need for its integration for planning and assessing construction tasks. *J Construct Eng Manag*. 2012;138(12):1370-6. DOI: 10.1061/(ASCE)CO.1943-7862.0000556
7. Nikpour A, Zarekaseb M. Ergonomics from the organizational perspective and its role in employees effectiveness. *Soc Econ Sci Cult Work Soc*. 2011;132-133:93-9. [Persian]
8. Ahur H, Biderang S. Environmental psychology and its review in relation to the quality of office environment and employee productivity. Civil, Architectural and Urban

- Development Conference of Islamic World Countries, Tabriz University, Tabriz, Iran; 2018.
9. Pirmoradi Z, Golmohammadi R, Faradmal J, Motamedzade M. Artificial lighting and its relation with body posture in office workplaces. *Iran J Ergon.* 2018;**5**(4):9-16. DOI: [10.30699/jergon.5.4.9](https://doi.org/10.30699/jergon.5.4.9)
 10. Ahmadi Kivanani E, Pouyakian M, Alipour A. Design and development of a persian office chair satisfaction questionnaire. *Iran J Ergon.* 2019;**6**(4):20-9.
 11. Hameed A, Amjad S. Impact of office design on employees productivity: a case study of banking organizations of Abbottabad, Pakistan. *J Public Affairs Administ Manag.* 2009;**3**(1):1-13. [Persian]
 12. Zakerian SA, Garosi E, Abdi Z, Bakhshi E, Kamrani M, Kalantari R. Studying the influence of workplace design on productivity of bank clerks. *Health Saf Work.* 2016;**6**(2):35-42.
 13. Habibi A. Spss applied learning, 2nd ed. Tehran: Parsmodir; 2012.
 14. Meyers LS, Gamst G, Guarino AJ. Applied multivariate research: design and interpretation. Trans: Pashashrifi H, Valiollah F, Rezani SD, Hassanabadi HR, Izanloo B, Habibi M. Tehran: Roshd Publication; 2016.
 15. Hassanzadeh Rangi N, Allahyari T, Khosravi Y, Zaeri F, Saremi M. Development of an occupational cognitive failure questionnaire (OCFQ): evaluation validity and reliability. *Iran Occup Health.* 2012;**9**(1):29-40. [Persian]
 16. Sarmad Z, Bazargan A, Hejazi E. Methods in research in behavioral sciences. Tehran: Agah Publishing; 2005.
 17. Validity of the questionnaire and its evaluation methods. Etminan. Available at: URL: <https://spss-iran.ir/Validity.php>; 2018. [Persian]
 18. Mohseni PH, Majlessi F, Shojazadeh D, Rahimi FA, Ghaffari R, Habibi V. Development and psychometrics of self-care assessment scale in heart surgery patients based on health promotion model. *Razi J Med Sci.* 2016;**23**(150):11-9. [Persian]
 19. Salahi R, Namati M, Amanpur S. Effective mechanism of social capital indicators in the good urban governance using Amos, Case Study: City Nasim City. *J Spatial Plan.* 2014; **12**(1):1-24. [Persian]
 20. Planing P. Innovation acceptance: the case of advanced driver-assistance systems. New York: Springer Science & Business Media; 2014.
 21. Lee R. Applied computing and information technology. New York: Springer; 2018.
 22. Convergent validity. Parsmodir. Etminan. Available at: URL: <https://parsmodir.com/db/research/ave.php>; 2019. [Persian]
 23. Mohammadbeigi A, Mohammadsalehi N, Aligol M. Validity and reliability of the instruments and types of measurements in health applied researches. *J Rafsanjan Univ Med Sci.* 2015;**13**(12):1153-70. [Persian]
 24. Abdollahzadeh Fard A. The study of social capital role in neighborhood's citizenship behavior promotion (Case study: Abiverdi & Shiraz University District). *J Environ Stud.* 2018;**6**(23):5-18. [Persian]
 25. Tirgar A, Aghalari Z, Salari F. Somatic disorders and ergonomic considerations in computer use among the employees of a university of medical sciences. *J Health Res Community.* 2015;**1**(3):53-60. [Persian]